jan 1976

MARS ET HISTORIA

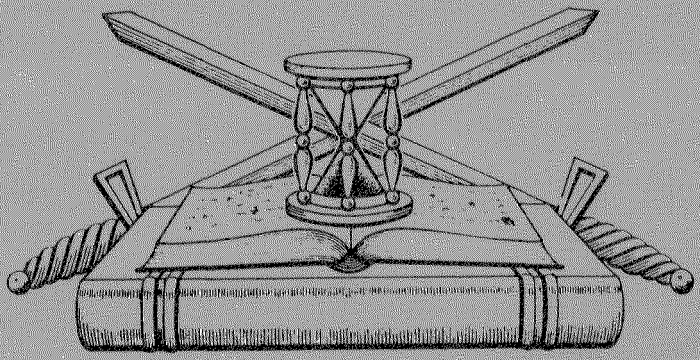

ORGAAN

VAN DE
NEDERLANDSE VERENIGING
TER BEOEFENING VAN DE
MILITAIRE HISTORIE

OPGERICHT 20 AUGUSTUS 1966

SAMENSTELLING VAN HET ALGEMEEN BESTUUR:

Voorzitter	:	F.L. Diekerhoff
Ondervoorzitter:		J. Albarda
1e Secretaris	:	F.J. van Lier
2e Secretaris	:	H. Ringoir
Penningmeester	:	C.J. Kneppelhout
Archivaris	:	E.W. van Popta
Leden	:	Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael
		B.C. Cats
		W.F.K. Engelbrecht
		Mr. C.H. Evers
		C.A. Heshusius
		F.J.A. Lutz
		Drs. G.J.A. van Ojen jr.
		Mr. Ch.L.M. Schaepman

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:

Voorzitter	:	Oranje Nassaustraat 1, Geldermalsen, Tel. 03455-1773
Ondervoorzitter:		Vlaskamp 466, 's-Gravenhage, Tel. 83 04 57.
1e Secretaris	:	Savelsbos 325, Zoetermeer Tel. 079 - 211930.
2e Secretaris	:	Laan van Nieuw Oost-Indie 289, 's-Gravenhage, Tel. 070-839994
Penningmeester:		Edo Bergmastraat 9, Doetinchem, tel. 08340 - 23982.

Contributie bedraagt per jaar min. ƒ 25,00, te storten op rek. no. 53.30.33.403 van de Algemene Bank Nederland N.V. te Doetenchem, ten name van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de Nederlandse Vereniging Militaire Historie te Doetinchem.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERKKOMMISSIE:

Redactieadres: Heliotrooplaan 356 L, 's-Gravenhage (Kijkduin), tel. 685168.
M. Boerma
C.A. Heshusius
E.W. van Popta.

SAMENSTELLING REDAKTIE-ADVIESKOMMISSIE:

F.L. Diekerhoff
Mr. C.H. Evers
Drs. G.J. van Ojen jr.
H. Ringoir.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN: Zie binnenomslag van de achterzijde.

MARS ET HISTORIA

10e jaargang
nummer 5
januari 1976.

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K. B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremonieel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire- en semi- militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige)overzeese Rijksdelen.

INHOUD

Bestuursmededelingen - jaarverslag.

Het militair memorie-boeck van
Pier Willem van Sytzama (1704-1728)

door G. J. van Ojen Jr.

De Voorbereidingen tot oprichting van de Luchtvaartafdeling (II)

door J. van den Berg.

Nederlandse historische forten in Zuid-Oost Azië.

door A. F. Lancker.

'Labor Omnia Vincit' Luitenant-Generaal-Arts tit.
Cornelis de Mooy, RMWO IV

door J. P. van Katwijk.

Literatuurlijst.

* * *

BESTUURSMEDEDELINGEN

Algemene Vergadering van 11 oktober te Amersfoort.

Hoewel op de bladzijden 2 en 3 van het orgaannummer 4 van november 1975 reeds een paar punten van de jaarvergadering 1975 werden genoemd, volgt hier het verslag dezer vergadering in uitgebreidere vorm.

De voorzitter opende te 13.50 uur de vergadering met een woord van welkom. Hij drukte zijn spijt uit over het feit dat de aankondiging van deze jaarvergadering zo laat bij de leden is gekomen.
Des te verheugender was het hem toch nog zo'n groot aantal leden te mogen begroeten.
Terugblikkend op het afgelopen jaar verzocht de voorzitter enige ogenblikken stilte te betrachten om de ons ontvallen leden, de heren Houbolt, de Bruijn, Six van Wimmenum, van der Berg en Witte, te gedenken.
In het afgelopen jaar was een gesprek op gang gekomen om met andere verenigingen samen te werken voor de opzet om te komen tot een gecombineerd orgaan.
De in het verenigingsjaar 1974-1975 gehouden excursies hadden een bevredigende deelname. Toch moet het mogelijk zijn de deelname te vergroten. Talloze leden zien wij nooit bij bijeenkomsten en excursies, waarheen die ook gaan. De voorzitter deed een beroep op alle leden om de activiteiten van de vereniging te steunen door daadwerkelijke deelname aan de diverse evenementen.
In 1976 zal de vereniging tien jaren bestaan.
Er is een lustrumcommissie geformeerd o.l.v. de vice-voorzitter. Deze commissie zal de plannen voor een waardige lustrumviering uitwerken en aan het bestuur voorleggen. De gedachten gaan uit naar een expositie en een lustrumnummer van 'Mars et Historia'.
Voor het komende seizoen zijn bovendien nog een tweetal excursies en een filmavond gepland.
Ten aanzien van de correspondentschappen kon een verheugende stijging qua aantal worden geconstateerd. Het ware te wensen dat de activiteiten daarmee parallel zouden lopen. Plannen waren er wel, doch het inschakelen van medeleden stuitte helaas vaak op gebrek aan dieper gaande interesse.
Toch kan de vereniging alleen dán tot bloei komen als alle leden meedoen.
De notulen van de vorige vergadering werden voorgelezen door de secretaris. Naar aanleiding hiervan vroeg de heer den Dunnen of samenwerking met 'Ons Leger' mogelijk was.

De secretaris antwoordde dat zulks - gezien het karakter van onze vereniging (interservice) - niet wenselijk is.
De heer Vels Heijn vroeg met wie onderhandeld wordt over nauwere samenwerking. De voorzitter antwoordde dat het 'De Tinnen Tafelronde' betreft en mogelijk ook 'Menno van Coehoorn' en z.m. andere gelijkdenkende verenigingen in de toekomst.
De heer Boetveld vroeg naar de mogelijkheid de militaire monumenten in Nederland te rubriceren.
De voorzitter zeide dat het idee op zich goed was, doch dat zo iets collectief moet gebeuren door een studiegroep; daar zijn nu de correspondentschappen voor.
Reeds eerder werd als studie-object de vesting Gorinchem voorgesteld (speciaal het beleg 1814), doch dat is niet gelukt door gebrek aan belangstelling.
Over het project 'militaire monumenten' werd nog enige tijd van gedachten gewisseld door o.m. de heren Lancker, Ringoir, van der Vlis en de voorzitter. De heer Lancker zal aan de voorbereiding van het project beginnen, een initiatief dat zeer zal worden gewaardeerd.
De heer Harms Vogts vroeg naar gegevens voor de ledenlijst.
Als die hem ter beschikking zullen worden gesteld, kon hij er voor zorgen dat de lijst vervaardigd werd.
N.a.v. de opmerking van de voorzitter dat het mooiste jubileumgeschenk voor de vereniging zou bestaan uit een verdubbeling van het ledental, stelde de heer Harms Vogts een Napoleontische figuur ter beschikking voor ieder lid, dat een nieuw lid aanbrengt. Hij verzocht de penningmeester hem te laten weten wie er in aanmerking komen. De voorzitter dankte voor deze genereuze geste.
Hierna werden de notulen van de jaarvergadering 1974 goedgekeurd.

Het finantieel verslag penningmeester, zoals gepubliceerd in 'Mars et Historia' gaf geen aanleiding tot op- of aanmerkingen en werd dan ook met algemene instemming aanvaard.

Namens de kascommissie 1974-1975 deelde de heer Fabri mede, dat de boeken van de penningmeester waren gecontroleerd en in orde bevonden. Hij stelde voor de penningmeester décharge te verlenen, hetgeen door de vergadering werd aangenomen.
De voorzitter dankte de kascommissie voor de verrichte werkzaamheden.
In de kascommissie 1975-1976 werden de heren Fabri, Dólleman en Vels Heijn benoemd.
Het jaarverslag van de secretaris, gedateerd 1 september 1975, werd reeds gepubliceerd in 'Mars et Historia'. De voorzitter lichtte het gestelde m.b.t. de bibliotheek en het archief nader toe.

De bibliotheek heeft onderdak gekregen in de bibliotheek van het Museum van de Koninklijke Marechaussee te Buren, doch het archief berustte nog bij de heer Bouvy. Deze zou het z. s. m. overdragen, waarna het archief eveneens naar Buren zal worden overgebracht.

De heer Lancker wilde naast het reeds gekozen studieonderwerp als correspondent ook geschut tot ± 1850 er bij nemen. De voorzitter zegde hem dank daarvoor, aangezien er nog steeds geen opvolger voor de heer Lenselink was gevonden.
Hierna werd het jaarverslag van de secretaris goedgekeurd.

Omtrent de viering van het 10-jarig bestaan in 1976 kon de heer Albarda, aan hetgeen de voorzitter in de openingsrede reeds mededeelde, nog toevoegen dat er weinig reactie is gekomen op de oproep om te exposeren tijdens de jubileumexpositie. De commissie zal spoedig met nadere voorstellen komen.

Bij de nu volgende rondvraag vroeg de heer Boesveld of het mogelijk was bij het 10-jarig bestaan een penning te laten slaan, genummerd en op naam. De voorzitter zegde toe dit op de financiële aspecten te zullen bekijken. 'We zijn nu financieel gezond, dank zij wijs beleid van de penningmeester en we hopen dat ook te blijven', zo deelde hij mede.
De heer van der Vlis vroeg of het Croix de Guerre Résistance een erkende onderscheiding is. De voorzitter was van mening, dat het niet erkend is, hetgeen hij o. m. afleidde uit het feit, dat deze 'onderscheiding' gekocht kan worden!
De heer Dólleman merkte nog op dat deze 'onderscheiding' niets heeft te maken met de BS-speld. De heer Wagenaar deelde mee dat het Kruis kan worden aangevraagd door bemiddeling van het Oud-Strijders Legioen.
De heer van Winden verzocht in het kader van de ledenverwerving een formulier met in te vullen gegevens in 'Mars et Historia' op te nemen.

De secretaris deelde mede dat de heren van den Berg en Bloemendaal samen de studie-afdeling 'militaire motorvoertuigen en tanks' wilden gaan leiden, terwijl de heer van Dijk zich beschikbaar stelde als correspondent voor het onderwerp 'Eerste wereldoorlog'. Hij verzocht opname der wijzigingen bij de studiegroepen in 'Mars et Historia'.

De voorzitter sloot te 14.50 uur de vergadering en verzocht aan de heer Oostveen om aan de kazernecommandant van de Bernhardkazerne de dank van de Vereniging voor het gastvrije onderdak te willen overbrengen. Tevens dankte hij de heer Oostveen voor diens goede zorgen om deze dag te doen slagen, m.b.t. de ruilbeurs en de lunch.

Na het officiële gedeelte van de vergadering hield de heer dr. C. M. Schulten, Hoofd van de Sectie Krijgsgeschiedenis van de K. L. en lid van de Vereniging, een zeer gewaardeerde en levendige lezing over 'Turenne'.

Deze zo tot ieders verbeelding sprekende franse veldheer uit de 17de eeuw is in zijn jonge jaren ook in Nederland geweest. Een artikel over Turenne hopen wij een volgende keer te plaatsen.

Vóór de vergadering en gedurende de lunchpauze hebben meerdere leden deelgenomen aan een ruilbeurs van militairhistorische artikelen die bijzonder in de smaak viel bij de aanwezigen.

En - vanzelfsprekend - kregen de aanwezigen volop de gelegenheid om de uitstekende historische collectie te bezichtigen genaam 'Historische Verzameling Cavalerie' welke een goed beeld geeft van de nederlandse cavalerie.
De vergadering werd bijgewoond door 32 leden. Vier leden waren 'met kennisgeving' afwezig; de overigen zonder kennisgeving.

Wij hopen dat de volgende jaarvergadering door veel meer leden zal worden bijgewoond, zeker ook vanwege het feit dat onze Vereniging dan 10 jaar oud zal zijn.

LEZING EN FILMS OVER KOREA

De Algemene Vereniging van Nederlandse Reserve-Officieren (AVNRO) organiseert op 12 februari 1976 een Korea avond in de Prinses Juliana Kazerne, Thérèse Schwartzestraat 15 te 's-Gravenhage (aanvang 20.00 uur; zaal open 19.30 uur - geen toegangskosten).
De AVNRO nodigt de leden onzer vereniging en hunne introducé's uit om de avond mede te maken.
De presentatie geschiedt door de Sectie Krijgsgeschiedenis K. L. ; inleider is majoor der intendance A. L. J. van Vliet; een drietal authentieke films worden vertoond, waarvan één voor het eerst in het openbaar; na de pauze een forum van Nederlandse ex-Korea strijders voor vragen en discussie.
Het bestuur onzer vereniging is de AVNRO bijzonder erkentelijk voor deze welwillende uitnodiging en spreekt de hoop uit dat vele onder leden de avond zullen bijwonen teneinde meer te vernemen van de rol die het Nederlandse V. N.-detachement in Korea heeft gespeeld.
De datum - 12 februari - is bij insiders bekend als de tragische dag bij Hoengsong.

*** ***

HET MILITAIR MEMORIE-BOECK VAN PIER WILLEM VAN SYTZAMA (1704-1728)* (1)

door G. J. van Ojen Jr.

Het is al enige jaren geleden dat wij door een bevriende relatie opmerkzaam werden gemaakt op het bestaan van het door Mej. Dr. Sanders te Haarlem ontdekte 'Militair Memorie-Boeck' van Sytzama.
Daarna schijnt dit handschrift enige, tot nu toe onnaspeurlijke omzwervingen te hebben gemaakt alvorens het tenslotte, waarschijnlijk door aankoop in particulier bezit geraakte.
Door een gelukkige omstandigheid zijn wij in de gelegenheid geweest, een fotocopie van het manuscript te doen vervaardigen zodat het voor bestudering ter beschikking kwam.
Het bleek hier en daar zulke wetenswaardige gegevens te bevatten, dat het ons nuttig voorkwam, u daarover in te lichten.
Om te weten met wie wij in dit handschrift te maken hebben, wil ik u eerst de schrijver daarvan en diens familierelatie nader voorstellen.

PIER WILLEM VAN SYTZAMA was als officier allerminst een belangrijke figuur in het Staatse leger uit het begin van de 18e eeuw en kon aan het einde van zijn militaire loopbaan zeker niet terugzien op een briljante krijgsmanscarrière.
Hij was de oudste zoon van PICCO GALENUS (1661-1727), die kapitein was in een Fries regiment; zijn 2e en 3e broer waren eveneens officier in het Statenleger, terwijl zijn beide zusters op betrekkelijk jeugdige leeftijd zijn overleden.
Zijn jongste broer, FECCO DOMINICUS die kolonel werd in het Staatse leger, was de grootvader van de later bekende luitenant-generaal der cavalerie JOHANNES GALENUS BARON VAN SYTZAMA, in 1814 oprichter van het Noord-Nederlandse regiment Dragonders van Sytzama naar wie het huidige regiment Huzaren van Sytzama is genoemd.
Geboren in 1688 op het Huis Blanckenhemert te Heemse in Overijssel, had PIER WILLEM reeds van jongsaf een bijzondere voorliefde voor de militaire dienst, een belangstelling die ongetwijfeld mede gestimuleerd werd door de in 1702 uitgebroken Spaanse Successieoorlog. Zijn ouders, de gevaren in de oorlog kennende, gaven echter eerst hun toestemming tot dienstneming toen de wat ongeduldig geworden knaap de leeftijd van 16 jaar had bereikt, een leeftijd waarop men in die tijd gewoonlijk als vrijwilliger in dienst trad.
In 1704 woonde hij met zijn ouders op het voorname familiegoed Beslinga-State, het geboortehuis van zijn vader, te Friens even ten zuiden van Leeuwarden.
In dat jaar verkreeg PIER WILLEM een commissie tot vaandrig in het Friese infanterie regiment Sacksen-Eysenach, dat toen in de omgeving van de vesting Bonn, het oude Bonna der Romeinen, gekantoneerd lag [1].

*) Ontleend aan een door mij gehouden voordracht voor de Sectie Krijgsgeschiedenis van het 12e congres van Nederlandse historici op 20-5-1961 te 's-Gravenhage.

1) Kolonel (eigenaar) van het regiment was sinds 1691 Johan Wilhelm van Saksen-Eisenach, gehuwd met Amalia van Nassau-Dietz, zuster van Hendrik Casimir II; hij was een oom van Johan Willem Friso, die bijna even oud was als Pier Willem.

Nadat hij vier jaar later werd aangesteld tot kapitein, dient hij in deze subalterne rang tot 1728, in welk jaar hem commissie wordt verleend tot luitenant-kolonel tit.
In 1749 verzoekt en krijgt hij demissie als zodanig, waarna hij zitting neemt in de Generaliteits Rekenkamer te Den Haag en tenslotte van 1755 af tot zijn overlijden op ruim 70-jarige leeftijd in 1759, de Provincie Stad en Lande vertegenwoordigt in de Vergaderingen van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden.
In 1726, toen hij reeds 38 jaar was, is hij gehuwd. Zijn vrouw (Ebel Juliana Aebinga van Humalda) overleed echter 4 jaar later. Zeker ook terwille van zijn beide jonge kinderen, sluit hij in 1732 een tweede huwelijk. Ook dit heeft slechts kort geduurd want in 1738 is ook deze vrouw hem door de dood ontvallen.
Uit het eerste huwelijk werden twee kinderen geboren, n. l. PICO GALENUS (1727-1781), genoemd naar zijn grootvader, later kapitein in het regiment van Burmania en CLARA FEYOENA (ob. 1-9-1807) een niet onverdienstelijke dichteres [2].
Zijn tweede vrouw (Geertruid Fock van Burmania) schonk hem 3 dochters en een zoon (FRANS ONNO).
Wanneer men het Memorie-Boeck bestudeert, bemerkt men weldra dat de schrijver behoudens grote interesse voor het militaire vak, tevens en brede belangstelling heeft voor de geschiedenis in het algemeen en een ware liefhebber is van rariteiten en antiquiteiten [3].
Tijdens zijn vele reizen per veerboot, trekschuit, postkoets of rijtuig heeft hij nooit verzuimd zich op de hoogte te stellen van de bezienswaardigheden van steden en dorpen en daaraan een uitvoerige beschijving te wijden; zo vestigde hij de aandacht op ruïnes van oude vestingen, kastelen, kloosters, oude grafschriften verzamelingen e. d.
In tegenstelling tot velen van zijn collega's krijgt men van Sytzama de indruk met een serieuze jongeling te doen te hebben die zijn vrije tijd niet verspilt met offerdiensten aan Bachus of Venus, maar zich veeleer bezig houdt met de literatuur en de schone kunsten.
In zijn jeugd heeft hij een geheel album volgeschreven met wat hem getroffen had in de vaderlandse literatuur.

Wat nu de inhoud van het Memorie Boeck aangaat, Sytzama zelf heeft het gekarakteriseerd, door bij zijn titel te vermelden dat het aantekeningen zijn 'van de marches en krijgstochten, exploiten, commanden, escorteringen, wachten, krijgsraden, en vorders de reysen te water en te lande, door mij ondergeschr. gedaan, alsmede veelderhande, soo militaire als andere notable voorvallen, die ick meerendeels selfs heb bijgewoont, en dan noch van eenige Oudheden en Rariteyten die door mij sijn aangemerckt en gevonden'.

2) Reeds op 16-jarige leeftijd schreef zij verzen die haar vader in 1746 liet drukken onder de titel 'Bellingeweerder Uitspanningen' genoemd naar de borch Bellingeweer, waar Pier Willem zich na zijn tweede huwelijk metterwoon vestigde.
In later jaren gaf zij verschillende dichtpamfletten uit o. a. een rijmprent op de zege van Doggersbank in 1781.
Ook zijn o. m. de Evangelische Gezangen 44 en 154 van haar hand.

3) Als numismaticus was hij in die tijd niet onbekend.
Hij bezat een fraaie collectie munten, waarvan hij er velen door eigen vondsten had verworven.

Het bestaat uit 2 delen, n. l. een jaarsgewijze gerangschikt overzicht van allerlei militaire zaken waarbij de auteur in het bijzonder de wederwaardigheden van zijn regiment in oorlogs- en vredestijd beschrijft, alsmede persoonlijke ervaringen, opgedaan gedurende zijn verblijf in ver schillende garnizoenen en tijdens de vele reizen vandaar naar zijn woonplaats, teboekstelt. Het tweede deel, dat de schrijver 'Appendix' noemt, bevat zaken van verschillende aard die slechts terloops in de voorgaande bladzijden genoemd zijn maar nu uitvoeriger zijn vermeld. Het gehele boek, dat na 1728 is geschreven aan de hand van door Pier Willem gemaakte aantekeningen, telt 355 pagina's aan het slot voorzien van een alfabetisch lexicografisch register, hetgeen het naslaan van bepaalde feiten uiteraard bijzonder vergemakkelijkt.
De stijl is helder en duidelijk terwijl aan het schrift de uiterste zorg is besteed. Het is in de regel de nauwlettende toeschouwer, die spreekt, die verhaalt wat hij gezien en bijgewoond heeft in de jaren 1704-1728.
Of dit handschrift reeds vroeger door onze geschiedschrijvers is geraadpleegd is een vraag, waarop wij niet met zekerheid een antwoord vermogen te geven. De onbekendheid van het geschrift maakt het echter wel onwaarschijnlijk. Er is ons één geval bekend, dat een relatie van de huidige eigenaar van het Memorie Boeck daaruit een typisch voorval heeft gepubliceerd in een van de militaire verenigingstijdschriften. [4]

Op de eerste Kerstdag van het jaar 1704 verlaat de 16 jarige Sytzama zijn ouderlijk huis te Friens om zich bij zijn regiment te Bonn te melden [2].
Reeds 2 dagen na zijn aankomst ter plaatse maakt het regiment zich gereed om de nieuwe bestemming naar Bergen op Zoom te volgen die echter weldra werd gewijzigd in Nijmegen, vervolgens 's Hertogenbosch en tenslotte in Maastricht. En daar het Statenleger met zijn Geallieerden in de krijg om de Spaanse erfopvolging gewikkeld was, bleef het niet bij deze verplaatsing maar zouden er nog vele aan worden toegevoegd. Zo troffen wij Sytzama en zijn regiment aan bij Oudenaarde, Meenen, Kortrijk, wederom Bonn, Traarbach en na de Utrechtse vrede in 1713 nogmaals in Bonn, daarna in Nijmegen, Coevorden, Stevensweert, Dokkum, Zutphen, Breevoort, Ieperen, Veurne en Namen.

Zoals wij in het begin reeds opmerkten, kan onze Pier Willem niet terugzien op een reeks schitterende wapenfeiten waarin hij enig aandeel heeft gehad. Overigens is hij ook weinig in de gelegenheid geweest, zich als een krijgsheld te ontplooien en als zodanig onsterfelijke wapenroem te verwerven. Zijn regiment heeft voornamelijk wachtdiensten geleverd en is slechts enkele malen ingedeeld geweest bij de 'Grote Armée waarin het o. a. heeft deelgenomen aan de belegering van de vesting Meenen in 1706, welke operatie het regiment 8 doden en 43 gewonden kostte. Een jaar eerder, nauwelijks zes maanden onder de wapenen zijnde, verrichtte de vaandrig Sytzama met een detachement zijn eerste verkenning tussen Maastricht en Tongeren, welke onderneming hem 40 Franse krijgsgevangenen opleverde.

4) Vide Mededelingen Van Officieren Cavalerie, jrg. 1958 (okt.)

2) Een jaar tevoren had het regiment Saksen-Eysenach deze vesting helpen innemen.

Het is steeds weer opvallend, hoe nauwkeurig de schrijver zich van alle mogelijke details op de hoogte heeft gesteld. Zo geeft hij regelmatig opsommingen van verliezen en vermisten, van veroverde wapenen en trofeeën, van mutaties bij de regimenten en de compagnieën, van de periodieke garnizoenswisselingen der regimenten, van de ziekte- en sterfgevallen in de vestingsteden; voorts bijzonderheden over predicaties te velde, over commandanten en collega's.

Wanneer het gaat om een voorval dat hem bijzonder verrast heeft, kan hij zijn mededeelzaamheid niet bedwingen om daarvan pas kennis te geven in zijn "Appendix', maar doet dat dan tussen zijn militaire memoriën in, zoals in de aantekeningen over 1707 waarin hij vóór alles een nogal spectaculair verhaal kwijt moet over het opeten van een varken door 55 huzaren. Het was n. l. zo, dat de kolonel van de Huzaren in Kortrijk (N. Bellaritz) met de kolonel van een regiment vrije compagnieën (N. Guethem) een weddenschap had aangegaan om 100 gouden pistolen (ca. *f* 1.000,--) dat 55 van zijn huzaren binnen een half uur een zwijn van 200 pond 'met sijn darmen en ander ingewand souden opeten en daarbij 2 tonnen bier (300 liter) met een grote quantiteit brandewijn uitdrinken'. Nadat op de Markt een grote stellage was opgericht, waarop men veel stroo en takkebossen bijeenbracht alsmede een groot aantal lange houten scherpe pinnen en twee vaten met zout en peper, werd tenslotte het slachtoffer op het schavot gebracht dat door de huzaren met blote sabels werd ontvangen.

Een van hen hakte het dier met één klap de kop af waarop de anderen het bloedende varken aan stukken sneden en die aan de houten pinnen in de inmiddels hoog oplaaiende vlammen braadden, althans roosterden. Met wat brood en veel zout en peper werden de bouten door de huzaren schielijk verorberd waarbij zij het bier en de brandewijn rijkelijk lieten vloeien en de darmen niet vergaten waaruit zij, zoals Sytzama ons plastisch mededeelt, 'de drek met de vingers stroopten'. De gehele voorstelling duurde slechts 24 minuten, zodat de huzarenkolonel de 100 pistolen ruimschoots had gewonnen.

Dit typische 'huzarenstukje' werd voor de eerste maal uit dit handschrift gepubliceerd in het Octobernummer, jaargang 1958, van de 'Mededeelingen van de Vereeniging Officieren Cavalerie'.

Toen onze jonge Sytzama in 1708, dus op 20-jarige leeftijd kapitein werd, kwam hij in het bezit van een eigen compagnie, die eertijds deel uitmaakte van een Schots regiment en later in dienst der Staten van de geünieerde provintiën is aangenomen en op de repartitie van Friesland is gebracht. Over de vroege herkomst van deze compagnie verhaalt Pier Willem ons nog een aardige bijzonderheid.

In de slag bij Nieuwpoort bevonden zich onder de vreemde troepen van Albertus van Oostenrijk (tegenstander van Prins Maurits) een Engels en een Schots regiment die door de Staatse troepen omsingeld en gesommeerd werden zich over te geven. Hiertoe waren zij bereid onder voorwaarde, dat de Staten ze in dienst zouden nemen en nooit een compagnie daarvan zouden casseren. De beide regimenten werden later over de zeven provincies verdeeld en op Friesland kwamen 2 Engelse en 2 Schotse compagnieën die door de Staten der provincie aan Stadhouder Willem Lodewijk van Nassau (1583-1620) die ook bij Nieuwpoort was, werden opgedragen met de opdracht, in het vervolg alle daarin vacantkomende officiersplaatsen te mogen vergeven, hetgeen na hem door alle stadhouders is geschied.

Willem Lodewijk	(1583-1620)
Ernst Casimir	(1620-1632)
Hendrik Casimir	(1632-1640)
Willem Frederik	(1640-1664)
Hendrik Casimir II	(1664-1696)
Johan Willem Friso	(1696-1711)
Willem Karel H. Friso	(1711-1751)

Om een inzicht te hebben in de kosten die destijds aan een kapiteins-promotie verbonden waren, ontlenen wij aan Sytzama's aantekeningen de volgende cijfers.

Aan de Secretaris van de Ged. Staten van Friesland was verschuldigd een bedrag ad. (het zgn. 'wijngeld' t. b. v. 9 Ged. Staten en de Secr. ieder f 100,--) [1]	f 1.000,--
Aan de Ontvanger van de Lijfrenten alsmede nog f 1.000,-- 'opschotrente' waarvoor een obligatie ten gunsten van de compagnieseigenaar werd verkregen	f 1.000,--
	f 1.000,--
Voor het opmaken van de commissie en het zegel	f 124,--
Aan de Statenbode die de commissie brengt, een bedrag naar believen	f P.M.
Omdat zijn comp. een Stadhouderscomp. was aan de Secretaris van de Prins een bedrag van	f 275,-- [2]
Na het afleggen van de eed voor de R. v. St. aan de kamerbewaarder een som van	f 12,--
Voor het lichten van de commissie in de Secretarie moest nog worden betaald	f 63,--
Totaal	f 3.500,--
Pier Willem deed zijn vaandrigsplaats over voor	f 1.600,--
zodat nog te betalen overbleef	f 1.900,--
vermeerderd met de koopsom voor de kapiteinsplaats (ca. f 2.000,--)	

1) Het was een goede gewoonte, dat na het afleggen van de eed voor de Ged. Staten, de nieuw beëidigde officier aan ieder van hen een oxhoofd wijn (ca. 100 l.) aanbood. Daar wijn niet altijd naar de zin was van de heren gedeputeerden, werd daarom althans voor Friesland, een bedrag van f 1.000,-- voorgeschreven.

2) Na de dood van de Prins in 1711 (14 augustus) heeft de weduwe, Marie Louise, dit bedrag voor een kapitein verminderd tot f 150,--.

Het jaar 1712 betekende voor Sytzama eigenlijk reeds het einde van de oorlog.
Tijdens een detachement van Bonn uit naar Heymertsen met het doel, een troep Franse partijgangers te overmeesteren, werd door onachtzaamheid van de schildwachten het detachement van Sytzama en dat van de kapitein Donop overvallen, waarbij hijzelf dank zij zijn moedig optreden niet werd gedood, hoewel daarvoor alle kans bestond, doch met zijn collega en 59 minderen krijgsgevangen werd gemaakt. Na enige dagen werden de officieren op erewoord en tegen uitwisseling vrijgelaten en keerden naar hun garnizoen terug. Voor deze uitwisseling werd van Franse zijde steeds uitstel verkregen en duurde tot 11 april 1713 toen de Vrede van Utrecht gesloten werd. [1].
Van Sytzama stond in die periode a.h.w. op non-activiteit; zijn erewoord hield immers in, dat hij gedurende de oorlog geen wapens meer tegen de vijand zou voeren.
Wat kon hij dus beter doen, dan naar huis gaan om daar wat familie-zaken te regelen.
Wij zien hem dan ook het laatste jaar van de oorlog met verlof in Friesland, waar hij in de huiselijke kring te Friens met zijn familie de Utrechtse vrede vierde.
Korte tijd daarna keerde hij weer naar zijn regiment, dat nog tot 1715 te Bonn in garnizoen bleef, terug en leidde daar een vrij onbezorgd leven. Hij genoot van de jacht en de luxe die deze Rijnstad in die tijd bood. Het was er volgens onze memorieschrijver zeer goedkoop in vergelijking met andere landen. Voor ca. 6 Hollandse guldens per week had men dagelijks overvloedige maaltijden en een keur van wijnen; het eten van forellen was ook in die tijd een delicatesse met name voor de buitenlanders. In de loop van 1715 vertrekt het regiment naar Nijmegen, het jaar daarop naar Koevorden en vervolgens naar Stevensweert.

In de Kerstnacht van 1717 had er een zware storm gewoed die vooral Noordoost Nederland en Duitsland nogal geteisterd had. Vele zeedijken waren doorgebroken waardoor niet alleen grote materiële schade was ontstaan, maar ook waren verschillende slachtoffers onder mens en dier te betreuren.
Evenals wij dit bij de nog in onze herinnering voortlevende stormramp van Februari 1953 hebben meegemaakt, toen ons leger ook in vredestijd zijn paraatheid op voortreffelijke wijze heeft bewezen, snelden ook toèn enkele regimenten, waaronder dat van Sacksen-Eysenach uit Stevenweert te hulp om de dijken te dichten en opruimingswerkzaamheden te verrichten; Sytzama werd met zijn onderdeel in Dokkum gelegerd.

In 1724 is het regiment in de barrièrevesting Furnes in garnizoen.
Zoals hij dat meer doet, maar dan minder uitgebreid, geeft de schrijver ons een inzicht in de legeringsomstandigheden aldaar. De hoofdofficieren van het regiment werden bij de burgers ingekwartierd, terwijl de lagere officieren, gehuwd of ongehuwd, in paviljoens werden ondergebracht. Iedere officier ontving daar een behangen ledikant, een stroozak/matras, een hoofdpeluw, 2 dekens in de winter, 1 des zomers, 1 paar lakens per 3 weken(die voor een kapitein waren groter en van beter kwaliteit dan die voor de luitenants en vaandrigs, voegt Sytzama er kennelijk dankbaar aan toe), 1 tinnen waterpot, 1 kapstok, 1 tafel, 1 sprei, 1 koperen kandelaar, 4 stoelen, 1 haardijzer, 1 tang en 1 asschop.

1) De vroegere uitwisselingsverdragen voor krijgsgevangenen dateren van 14 mei 1602 en 26 mei 1673.

De soldaten werden voor zover de ruimte toeliet in kazernes gelegerd, de overigen gebilleteerd (ingekwartierd) bij de burgers [1]. In de kazernes beschikten zij over 'koetsen om in te slapen', strozakken, matrassen, dekens, lakens etc.; in de winter werden voor iedere man 2 takkebossen per tien dagen verstrekt.

Toen zijn regiment in Namen in garnizoen lag en onze Pier Willem, van verlof uit Friens komende daarheen reisde en Brussel passeerde, bracht hij een bezoek aan het hof van de Gouvernante der Oostenrijkse Nederlanden Maria Elisabeth (oudste zuster van Karel VI van Oostenrijk), bezichtigde een unieke wapencollectie en de ook reeds in die jaren grote belangstelling genietende 'gemene fonteyne', het zgn. 'Manneke Pi(e)s'. In de 'Appendix' van zijn 'Memorie Boeck' heeft hij ons een lijst nagelaten van 'oude en curieuse Wapenen en Rustingen die bewaert en te sien sijn int Arsenaal tot Brussel'.
Volgens de hoofdconservator van het tegenwoordige Koninklijke Legermuseum te Brussel, is deze lijst vermoedelijk een copie van de geschreven 18e eeuwse inventaris die toentertijd aande bezoekers van het Arsenaal werd verkocht (vide Bijlage I).

In dit 'Arsenal de Cour', te Brussel gesticht door de hertogen van Bourgondië, bevonden zich o.m. de tournooiwapenen en toerustingen van Philips de Goede, de wapenen van parade van keizer Maximiliaan I, van Karel V zijn rondas en de paradedegen waarmede hij de Ridders van het Gulden Vlies sloeg in de Nederlanden, de paradedegen van Alva, het gebalsemde paard van Aartshertog Albertus van Oostenrijk [2] alsmede dat van zijn vrouw, de infante Isabelle, waarop zij haar intocht te Brussel had gedaan in 1598 [3]. Voorts nog een aantal wapenen en uitrustingen van allerhande soort, versierd met goud en edelstenen, alles tezamen een voor die tijd niet onbelangrijke som van omstreeks driekwart miljoen gulden vertegenwoordigend.
Wij hebben ons afgevraagd of deze kostbare collectie nog bestaat en waar zij thans is ondergebracht.
Een onderzoek te Brussel ingesteld heeft uitgewezen, dat de Oostenrijkers het Arsenaal in 1794 na hun nederlaag bij Fleurus evacueerden.
Door het overhaaste vertrek werden echter enige stukken vergeten of, - misschien vanwege hun omvang - weer teruggeplaatst, zoals de gebalsemde paarden van Albertus en Isabella, enige degens en nog wat andere wapens die zich thans bevinden in het Musée de la Porte de Hal te Brussel. Het grootste deel van de oude collectie berust nu in de afdeling Wapenen van het 'Historisches Museum der Stadt Wien' (Neue Burg, Wien I).

1) Solliciteurs, geldschieters voor de R. v. St., betaalden per comp. en niet per man, zodat daarmee nog wel eens werd 'geknoeid'.

2) Dit paard had hem hoewel zwaar gewond zijnde, veilig uit de strijd voor Oostende weggedragen, hetgeen op een bijgevoegd epitaphium isvermeld.

3) Albertus van Oostenrijk (ob. 1621) was gehuwd met Isabella (ob. 1633) dochter van Philips II.

Bijlage I

Overgenomen uit het handschrift van PIER WILLEM VAN SYTZAMA
Militair Memorie Boeck (1704-1728), p. 309-312.

List van eenige oude en curieuse Wapenen en Rustingen die bewaert en te sien zijn int Arsenal tot Brussel.

De Tournoy wapenen en toerustingen van Philippus de goede, Hertog van Burgundien, sijnde in swart en ook wit staal, item de sadel, het peerd en sijne Lancie van 22 voeten, omcingelt met eenen ijseren Band.

De Wapenen van Parade van keijser Maximilian I, geestimeert op drie duysent guldens.

De Wapenen van Parade van Keyser Carl V sijnde met Ducaten goud vergult, sijn peerd was gewapent vant Hoofd tot de voeten, alles geestimeert op vijf duijsent glds.

Een Rondasse van deselve Keyser, van swart staal, met seer schoone figuren en posturen verciert, geestimeert op tien duysent guldens.

Nog van deselve keyser Carl V een Lancie, waaraan twee getrocken pistolen, dewelke vijf differente blessuren maken, gebruijkende deselve als hij ter wilde swijns Jagt gieng.

Een Casquet van swart staal, van deselve Keyser, verciert met seer schoone figuren en posturen, geestimeert op tien duysent guldens.

De Maille (of hembdrock van gevlogten draadwerk en een Rondasse, in dewelke sijn 2 poignards en een Lanterne, alles van keyser Carl vornd. met welke Lanterne hij 's nachts door Brussel gong om te sien wat er passeerde.

Nog een Rondasse van deselve keyser van staal, waarop gegraveert met de punt van een Diamant allerhande soorten van schoone figuren en posturen, representerende het belegh van Romen; geestimeert op 15. duysent Guldens.

De Degen van Parade van deselve Keyser, met dewelke hij de Ridders vant gulden flies sloeg in de Nederlanden.

Drie groote wimpels of vlaggen, Banderollen van deselve Keijser, die hij aen zijn Schip liet vast maeken doen hij nae Africa tegen de Moren over See gong.

De Standaert van Franciscus I koning van franckrijk, doen hij door de keyserl. gevangen wierd in de slag bij Pavia, in Italien en van daer nae Madrit in Spanjen gevoert.

De Degen van Parade van de Hertog van Alba, die hij onder de knop van de sadel hadde hangen, om sich daermede te kunnen defenderen als het pistool manqueerde.

De wapenen van deselve Tyran van Alba waerop hij gekregen heeft een silvere Snaphaens Cogel in de stad van Antwerpen van een schoemaker door een venster.

Nog de wapenen van dese vornd. Hertog van Alba, geestimeert op drie duijsent glds.

De Wapenen van Parade van Don Jan van Oostenrijk die hij gedragen heeft doen hij Valenchiennes gieng veroveren en gevangen nam M^r de ferté.

De Wapenen van Don Jan van Oostenrijk (bastard van keijser Carl V) die de Turken in de Levant heeft geslagen, sterk vier honderd duijsent Man.

De Wapenen van Parade van de Prins van Parma, Alexander Farnese, Gouverneur der Spaensche Nederlanden, wiens peerd vant hoofd tot de voeten gewapent was; alles geestimeert op drie duijsent guldens.

Nog desselfs swart ijsere wapens, op dewelke hij vijf roerschoten heeft ontfangen, en hoe seer sijn peerd ook geblesseert wasm soo heeft hem nochtans uyt den strijd weggedragen.

De Degen van parade van Coning Henrich IV van frankrijk, die hij gesonden heeft aen Albertus, Aardshertog van Oostenrijk, door een Herault der Wapenen om hem den Oorlog te verclaren.

De Wapenen van Parade, van de voornd. Aardshertog Albertus van Oostenrijk, wiens peerd gewapent was vant hoofd tot de voeten, alles geestimeert op 4000. guldens.

De Pieke van deselve Aardshert. Albertus die hij in de hand nam om sijn volk daarmede aan te voeren int beleg voor Oostende, geestimeert op hondert Pistolen.

Item desselven Hertogs Alb. sijne wapenen voor Oostende op dewelke hij 3 roer schoten heeft ontvangen, en hoe sterk sijn peerd ook gequetst was heeft het sijn Meester echter uyt de strijd weggedragen.

Het gebalsamte peerd van denselven Aardshertog Albertus 't welk hem op de vors. wijse uijt het gevecht voor Oostende heeft gedragen, men siet daervan het Epitaphium int latijn, hier achter aen te lesen.

Het gebalsamte Peerd van d'Infante Isabelle, op dewelke sij haar Intocht binnen Brussel heeft gedaan, sijnde de sadel waarop sij geseten geestimeert op tweehondert duijsent gulds aan Edelgesteenten.

Het Roer van Ebbenhout met silver ingeleijt, waarmede de vors. Infante ter Reijger Jagt gong, sijnde met getrocken loop, die seshondert schreden ver draagt of schiet.

De Wapens van Parade van d'aardshertog Ernst (Broeder van d'aardshertog Albertus vors.) geestimeert op 4000. Guldens.

De Wapens van Parade van d'Aardshertog Andreas van Oostenrijk (Cardinaal) die een slag bij Leuven in Brabant dede, met hulpe der studenten.

De Wapenen van Parade van d'Aardshertog Leopold waerop hij een snaphaens schoot heeft ontfangen, sijnde General van de Spaensche.

Het gebalsemte peerd van deselve AHertog Leopold, twelk Reverentien maekte en op beijde knyen kon gaan leggen.

De Wapens van parade van de Hèrtog van Loteringen die op deselve sich betrouwende wierd daar in dood geschoten.

Twee standaerten van de Bataille van Landen, verovert op de Gens d'Armes en gardes du Corps van Coning Louis XIV van frankrijk, door de Cheurvorst Maximilian Emanuel van Beyeren.

De Wapenen van Parade van de Cheurprins van Beyeren (soon van de vornd. Cheurvorst en sijne Standart met dewelke hij in sijn jeugd d'Exercitien dede, overleed den 6. febr. 1696.

Het eerste Modell van de Canons, schietende seven besondere schooten of alle tegelijk.

Vier soorten van Indiaensche wapens, die op de preuve van de pijlen sijn gemaakt, die (in groote meenigte) als nog zijn vergiftigt.

Alle dese rare Antiquiteyten sijn te sien in de saal boven de stallingen Royal op 't hoff tot Brussel, alwaar ook nog 350 vaendels op de vijanden verovert, met meer andere Rariteyten.

*****

Epitaphium vant Peerd van d'Aardshertog Albertus op d'omstaande sijde gemelt.

Il Cavallo noble

Siste gradum spectator ego de nomine dicor nobilis at presto nobilitate rei, quondam Archiducis Alberto Substrair tergora quando prope Ostendum martia ervynis erat illume eripui pugnantem ostilibus armis vel ei mihi vel mors subeunda fuit, ne magis ardebat *miles quix virginis instar cernebat nivea crescere fronte jubam. Hinc ut me raperet* crebro sua pincula et enses in caput ignoti strinxerat archiducis evasi, eduxique virum megus ipse reduxit in columen nostra non erat hora necis ast anno vertente die quo evasimus ambo *nobilis intery cernite qualis eram.*

*****

(Slot volgt).

„DE DONDERBUS"

SOPHIAKADE 5B – ROTTERDAM 3016

Geopend: vrijdag 19.00–21.00 uur; zaterdag 10.00–18.00 uur

INKOOP - VERKOOP - RUIL

VAN OUDE WAPENS E.D. – VERDER ALLERLEI DOCUMENTATIE

Privé: J. WINTERS

BLAAKSEDIJK–OOST 17 – HEINENOORD – TELEFOON (01862) 23 38

DE VOORBEREIDINGEN TOT OPRICHTING VAN DE LUCHTVAARTAFDELING (II)

door J. van den Berg.

De tijd van 1886-1913, waarin het begrip rijpte, dat in een moderne legerorganisatie de militaire luchtvaart niet mocht ontbreken.

De vliegerballons voor de artillerie

In de jaren tussen 1887 en de eeuwwisseling zijn nog verschillende pogingen gedaan om de minister en de hoogste legerautoriteiten tot nieuwe proefnemingen te bewegen, welke uiteindelijk tot de oprichting van de onontbeerlijke luchtscheepvaart-organisatie hadden kunnen leiden. Het heeft niet mogen baten. Het liet de autoriteiten blijkbaar volkomen koud, dat ons land in dit opzicht steeds verder achter raakte bij zijn buurlanden. Er werd ook niets ondernomen om hierin verandering te brengen.

Toch nog onverwachts wordt dan een eigenlijk willekeurige poging met een gedeeltelijk succes bekroond. Op 28 februari en op 1 maart 1901 hield kapitein der Genie C. C. Petri zijn voordracht 'Militaire Luchtscheepvaart' voor officieren van het Korps Genietroepen.

Hierin ging hij in op alle facetten ervan, terwijl hij ook een overzicht gaf van de stand van de militaire luchtscheepvaart in achttien verschillende landen, waaronder Nederland, dat er vanzelfsprekend slecht van af kwam.

Deze uitstekende lezing, welke ruime bekendheid verkreeg, was voor de commandant van het Korps Genietroepen aanleiding de Minister van Oorlog te verzoeken een genie-officier te detacheren bij de 'Militär-Aeronautische Anstalt' te Wenen (Oostenrijk). Hij betoogde,dat het van groot belang zou zijn over een goed geschoold luchtvaarder de beschikking te hebben, indien hier de proeven met militaire waarnemingsballons mochten worden hervat.

Hij wist de minister te overtuigen, want bij Ministeriële beschikking van 4 juni 1902, Ve Afdeling, No. 3, werd eerste-luitenant der Genie P.J.P. van der Steur aangewezen om 'voor den tijd van hoogstend dertig dagen naar Wenen te gaan, ten einde deel te nemen aan eenige opstijgingen met kabel- en vrije ballons'. De luitenant kreeg tevens opdracht om - na zijn terugkeer uit Oostenrijk - een uitgebreid rapport bij de minister in te dienen.

Bij aankomst in Wenen (Hij was op 9 juni 1902 uit Utrecht vertrokken) vernam hij dat de leerlingen van de lopende cursus in luchtscheepvaart, het theoretische gedeelte reeds achter de rug hadden.

Teneinde desondanks de cursus zo volledig mogelijk te kunnen volgen en bovendien veel praktische ervaring te kunnen opdoen, verzocht hij de minister de detachering te willen verlengen tot drie maanden. De minister ging hiermee accoord en stond hem toe tot uiterlijk 1 oktober in Oostenrijk te blijven.

Van der Steur heeft zijn tijd nuttig besteed. Hij volgde niet alleen de gehele 'Militär-Aestronautische Kursus', met alle daaraan verbonden dagelijkse oefeningen in het garnizoen Wenen, maar hij werd ook volledig ingeschakeld bij oefeningen in groter verband buiten Wenen en bij verschillende legermanoeuvres. Vijfentwintig maal nam hij deel aan een opstijging in een kabelballon (bolballon of vliegerballon) en hij maakte tenminste drie vaarten in een vrije ballon mee, waarna hem het brevet van balloncommandant werd verleend.

Dat hij zodoende bij zijn terugkeer in Nederland op 27 september 1902 heel wat had te vertellen, blijkt uit het verslag, dat hij voor de Minister van Oorlog opstelde.
Omtent de waarde van de luchtballon voor oorlogsdoeleinden, zei hij - in navolging van o.m. C.C. Petri - hierin het volgende:
'In het kort samengevat, blijkt daaruit, dat de ballon als kabelballon wordt gebruikt tot:

1. Het verkennen van de bewegingen, sterkte en samenstelling van de vijandelijke troepen.
2. Het verkennen van de vijandelijke verdedigingsliniën en van de werken in die liniën gelegen, alsmede van de verdeeling der troepen daarover.
3. Het bepalen van de juiste plaats van vijandelijke batterijen en troepenafdeelingen en het waarnemen van het eigen vuur op die doelen om de eigen vuurleiding te steunen.
4. Het wisselen van optische signalen.
5. Het verlichten van het terrein.
6. Het doen van fotografische opnamen.

Van het meeste belang voor onze toestanden is wel het gebruik,in punt 3 bedoeld, ten dienste van de artillerie tot het plaats bepalen van te beschieten doelen en tot leiding van het artillerievuur op die doelen'.
Na een uitvoerige bespreking van de verschillende typen luchtballons, komt hij tot de slotsom:
'Het vorenstaande kort samenvattende, meent men thans voor het Nederlandsche leger den bolballon boven den vliegerballon te moeten aanbevelen'.

Zijn verslag is ontegenzeglijk van invloed geweest op de besluitvorming.
Nadat het op het ministerie was ontvangen en was bestudeerd, gaf de minister in 1904 opdracht tot het aanschaffen van twee doelballons ten behoeve van door de artillerie te houden schietoefeningen. Er werd dus gekozen voor de onder punt 3 omschreven taak, waartoe van der Steur reeds had geadviseerd. Waarom niet ook zijn suggestie omtrent de bolballon (i.p.v. de vliegerballon) werd gevolgd, is niet duidelijk geworden. Wellicht hield dit verband met de uitgesproken slechte ervaringen, welke men met de bolballon van het 'Ballonpark Lachambre' in 1887 en volgende jaren had opgedaan.

Nog in 1904 werden van 5 tot 7 oktober - en van dit tijdstip af tot 1914 jaarlijks herhaald - de eerste oefeningen met de nieuwe doelballons ('vliegerballons') in het Artillerie-schietkamp bij Oldebroek gehouden. Hoewel dit geen luchtscheepvaart was in de eigenlijke zin van het woord, werd er in ieder geval geoefend personeel voor de latere militaire luchtvaart door verkregen. De twee vliegerballons werden in onderhoud gegeven bij de 3e Compagnie van het Bataljon Pioniers.

'De Nederlandsche Vereeniging voor Luchtvaart'

Niet alleen in ons land was er geen vooruitgang in de luchtscheepvaart, maar ook in het buitenland was het in het midden der tachtiger jaren van de vorige eeuw tot een consolidatie van het reeds bereikte gekomen. Hoewel met de luchtballon - van allerlei maat en type - steeds betere resultaten werden geboekt, bleven zij toch te afhankelijk van de elementen. Wel werden reeds proeven genomen met de bstuurbare ballon maar deze leidden niet direct tot het gewenste resultaat. Noch de proeven van Henri Giffard in 1852 en 1855, noch de proef van Dupuy de Lôme in 1872 waren een groot succes.

Neen, het waren kapitein-ingenieur Renard, directeur van de militaire luchtvaartschool te Chalais bij Meudon (Fr.) en kapitein der Infanterie Krebs, die als eersten voldoende resultaten boekten met hun ruim 50 m. lange, door een elektrische motor (die een propeller aandreef) voortbewogen ballon. In de jaren 1884 en 1885 hebben zij er zeven vluchten mee gemaakt, waarvan vijf slaagden.
Hiermede was de bestuurbare luchtballon een feit geworden. Toch riep de hoedanigheid van deze uitvinding direct weer een halt toe aan de verdere ontwikkeling van dit soort luchtballons, omdat de bestaande elektrische batterijen, die de motor moesten voeden, slechts een levensduur hadden van enkele uren. Zoals destijds het gebruik van de uitvinding van het waterstofgas de ontwikkeling van de aanvankelijk met verwarmde lucht gevulde luchtballon had versneld, zo zou nu de uitvinding van de lichtere benzinemotor met langere levensduur dan elektrische batterijen - deze impuls geven. Interessant is het, hierbij op te merken, dat de in de automobielindustrie voor eigen doeleinden ontwikkelde benzinemotor niet alleen de bloeitijd inluidde van de bestuurbare luchtballons (later motorballons en luchtschepen genoemd), maar ook de stoot gaf tot het ontstaan van het vliegtuig, dat die luchtschepen weer van hun plaats zou verdringen.
In Duitsland ontwikkelde Graf Von Zeppelin in het laatst der negentiger jaren zijn beroemd en berucht geworden grote stijve luchtschepen. In Frankrijk werden de half-stijve Parsevel - en de stijve Lebaudy - luchtschepen ontwikkeld. Daarna duurde het nog slechts enkele jaren, voordat het vliegtuig zijn intrede in de luchtvaart deed.
1 december 1903 maakten de gebroeders Wright in de Verenigde Staten van Amerika met het door henzelf ontworpen en vervaardigde vliegtuig de eerste vluchten. Omdat de persmensen hen slechts beschouwden als een paar 'zotte aventuriers', gaven dezen aan hun uitvinding geen ruchtbaarheid, waardoor deze lange tijd voor het grote publiek verborgen bleef.
In Europa maakte kapitein Ferber - uiteraard in Frankrijk - op 27 mei 1905 de eerste korte zweefvlucht met een vliegtuig, terwijl op 12 november 1906 in datzelfde land een vliegtuig voor het eerst geheel op eigen kracht opsteeg.
De luchtvaart was hiermede in een nieuwe fase gekomen. Het vliegtuig, het toestel zwaarder dan lucht, dat zich door eigen mechanische beweegkracht van de grond kon verheffen, had zich aangemeld. De belangstelling in de luchtvaart werd toen algemeen. Zelfs in Nederland, waar men nimmer van veel interesse had blijk gegeven, begonnen de dagbladen rond het jaar 1907, waarin de luchtschepen grote triomfen vierden, luchtvaartgebeurtenissen te verslaan. Ook hier was de tijd rijp voor de oprichting van een vereniging ter bevordering van de luchtvaart, zoals die in het buitenland reeds bestonden.

Wanneer dan op 19 oktober 1907 de 'Nederlandsche Vereeniging tot Bevordering van de Luchtscheepvaart' wordt opgericht, is dat voor ons land 'de afsluiting van een periode van kwakkelen en afwachten'. Het is tevens de bekroning van het onvermoeibaar streven van Luitenant ter Zee der 2e klasse A.E. Rambaldo, die door zijn biograaf werd geschetst als 'baanbreker voor de luchtvaart in Nederland in West- en Oost-Indië'.
Kolonel van de Generale Staf C.J. Snijders, opnieuw een officier van de Genie en een 'hardnekkige vechtjas voor militaire luchtvaart bij het leger', stemde er in toe de eerste voorzitter der vereniging te worden.

Dit was een gelukkige omstandigheid, want door zijn opvolgende functies (achtereenvolgens Chef van de Generale Staf en - in 1914 - Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht) werd hij - mede door zijn persoonlijke interesse - wel bij uitstek de man, die als geen ander zou blijven, maar ook zou kunnen streven naar de verwezenlijking van een militaire luchtvaart. Door zijn verkiezing werd tevens de kiem gelegd voor een samenwerking tussen burgers en militairen, die de luchtvaart in ons land krachtig vooruit zou stuwen.

Omdat luchtvaart toen nog alleen ballonvaart betekende, werd de 'vorming van ervaren luchtschippers (ballonvaarders en -commandanten)' één der voornaamste doelstellingen van de vereniging. Toen in het jaar 1908 het vliegtuig wat meer belangstelling kreeg door de vluchten van de Fransman Henri Farman, werd hier nog aan toegevoegd 'en de bevordering van de opleiding tot vliegenier'. Het nastreven van dit doel werd toen 'het begin van de werkelijke opkomst der Nederlandse luchtvaart', de burgerlijke, zowel als de militaire.

Al direct na de oprichting der vereniging bleek duidelijk haar functie van katalysator bij alle luchtvaartgebeuren in ons land. Bij luchtvaartdemonstraties, waaraan militairen zowel als burgers deelnamen, lieten ook de bestuursleden zich niet onbetuigd. Dat bleek reeds op 4 april 1908, toen kolonel Snijders en luitenant ter zee der 2e klasse Rambaldo (voorzitter en secretaris) als passagiers van de Duitse ballonvaarder Dr. Kurt Wegener van 'Zorgvliet' te 's-Gravenhage opstegen in diens ballon 'Ziegler' en een tocht maakten tot Benninghausen in Duitsland.

Na deze geslaagde ballonvaart schafte de vereniging zich spoedig twee luchtballons aan, de 'Rotterdam' en de 'Amsterdam', later nog gevolgd door de 'Utrecht', die bestemd waren voor de opleiding tot luchtschipper, van zowel burgers als militairen. De animo was echter niet groot, omdat de leerlingen nog alles zelf moesten bekostigen.

De opleiding van de ene categorie verschilde toen nog in niets van die van de andere, zoals er ook later aanvankelijk geen verschil zou zijn in de wijze van opleiden van militaire en van burgervliegeniers.

De Commandant van het Regiment Genietroepen ontving in 1908 een doorlopende machtiging om - voor zover de belangen van de dienst dat toelieten - personeel beschikbaar te stellen voor werkzaamheden aan luchtvaartmaterieel en voor hulp bij het vullen en doen opstijgen van de luchtballons der vereniging.

Kapitein der Genie P.J.P. van der Steur, de eerstgebrevetteerde Nederlandse ballon-commandant, werd ter beschikking van de vereniging gesteld als instructeur bij de eerdergenoemde opleiding, hetgeen spoedig resultaten opleverde.

In 1909 verkeeg eerste-luitenant der Artillerie W.N. Bakker zijn brevet als ballon-commandant, terwijl eerste-luitenant der Infanterie F.A. van Heyst en tweede-luitenant der Artillerie van het Nederlands-Indische Leger (N.I.L.) H. Ter Poorten dat in 1910 ontvingen.

Ook kapitein der Genie H. Walaardt Sacré behaalde in laatstgenoemd jaar dat brevet. De opleiding daarvoor had hij echter in Duitsland gevolgd.

WORDT VERVOLGD.

NEDERLANDSE HISTORISCHE FORTEN IN ZUID-OOST AZIË

door A.F. Lancker.

Bij het begrip 'forten' zullen wij, afhankelijk van de tijd waarin zij werden gebouwd, denken aan de werken van Menno van Coehoorn, van Simon Stevin of van Vauban, aan de polygonale forten uit de 19e eeuw dan wel aan de pantserforten die tot aan de tweede wereldoorlog in gebruik waren.
In ieder geval aan zelfstandige op krijgswetenschappelijke grondslag gebouwde verdedigingswerken die voor kortere of langere tijd een belegering moesten kunnen doorstaan en bestand moesten zijn tegen een beschieting door een vijandelijke marine of legermacht.
Aan het begrip 'forten' in onze voormalige overzeese gebiedsdelen dient echter een primitievere betekenis te worden toegekend. Wel is waar hadden deze versterkingen ook een defensieve functie, maar deze was eerder gericht tegen de toen zo geheten 'inlandse vijand' dan tegen een Europese strijdkracht.
De VOC forten waren opgericht ter directe en indirecte bescherming van de eigen handelsbelangen, de na 1815 door het Gouvernement in gebruik genomen ex-VOC forten en de door het Leger gebouwde versterkingen dienden ter verkrijging en handhaving van orde en rust in het betrokken gebied.
Zowel door de VOC als door het Leger werden werken aangelegd van de meest uiteén lopende aard met dien overeenkomstige benamingen.
Tot nu toe ben ik van de zelfstandige verdedigingswerken de volgende benamingen tegengekomen (in alfabetische volgorde):

batterij
benteng
beukerij
blokhuis
citadel
defensief kampement
defensief militair etablissement
defensief wachthuis
fort
kasteel
kustbatterij
lunet
maritieme positie
pagger
redouts
schans
sterrenschans
strandbatterij
veldschans
versterkt blokhuis
versterkt kampement
versterkte loge
vesting
waterkasteel

Het ligt voor de hand dat de in de Indische Archipel gelegen verdedigingswerken door de bevolking met het algemene Maleise woord 'benteng' werden aangeduid en dat de doorsnee Europeaan gemakshalve volstond met het woordje 'fort'; de aan vele werken gegeven naam beginnend met 'Fort' zal hiertoe hebben bijgedragen. In dit verband verwijs ik naar enige Ned. Indische Staatsbladen waarin ondermeer wordt gesproken over: de sterrenschans Fort de Kock, de redoute Fort Du Bus, het blokhuis Fort Rotterdam. Het waren alleen de ter zake kundigen die de juiste benaming bezigden.
Hierdoor is het m.i. te verklaren dat op terreinschetsen en kaarten, in atlassen en in de verscheidenheid van literatuur, reisbeschrijvingen, rapporten en verslagen van resp.

terrein-opnemers, cartografen, reizigers, historici, militairen, bestuursambtenaren etc. voor één en dezelfde versterking verschillende benamingen werden gebruikt.
Zoals reeds opgemerkt waren de forten meer bestemd tegen vijandig gezinde bevolkingsgroeperingen dan tegen een Europese vijand.
Een uitzondering hierop vormden enige op last van de Gouverneur-Generaal Daendels gebouwde forten, (waaronder Fort Lodewijk te Soerabaja) en de later door het Leger opgerichte werken zoals de Citadel Prins Frederik te Batavia, de Vesting Willem I te Ambarawa en de Citadel Prins Hendrik te Soerabaja.
Deze forten beoogden een aanval door een Europese (lees Engelse) marine met landingstroepen af te slaan.
Zover is het nooit gekomen. Fort Lodewijk heeft zich, na de capitulatie van de G. G. Janssens in 1811, zonder een schot te hebben gelost overgegeven aan de Engelse Generaal Auchmuty. De drie andere vestingen hebben krijgskundig gezien geen historie gemaakt; een enkele wel financieel!
Indertijd ging het verhaal dat bij de in gebruikname van de Vesting Willem I een hooggeplaatst officier op de muren klopte en toen uitriep: 'Ei-ei, de muren zijn toch van steen, ik dacht dat zij van zilver waren'.
Zó schijnt er tijdens de bouw te zijn gestolen en geknoeid!
In de volgende artikelen zal de geschiedenis van enige forten op de diverse eilanden der Indische Archipel worden behandeld.

'LABOR OMNIA VINCIT'

Luitenant-generaal-arts tit. CORNELIS DE MOOY, RMWO IV

door J. P. van Katwijk.

Cornelis De Mooy werd op 10 maart 1834 te Middelburg geboren, waar zijn vader officier van gezondheid 1e klasse bij het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, toenmaals verblijf hield.
Drie jaar later ging deze met zijn gezin naar Ambon, vanwaar hij in 1843 werd overgeplaatst naar Poerworedjo op Java en de buurman werd van controleur Eduard Douwes Dekker.
De jonge De Mooy was voorbestemd om op de Pupillenschool te Gombong te worden opgeleid tot infanterie-officier, maar wenste arts te worden.
Vóór zijn vertrek naar Nederland maakte Eduard Douwes Dekker een vers voor hem, met als opschrift: 'In het album van den Jongenheer C. De Mooy Jr. bij zijn vertrek naar Nederland, ter herinnering aan Douwes Dekker'.
Het origineel moet nog steeds in het Multatulli-museum te Amsterdam berusten.
(Het gedicht volgt aan het eind van het artikel).
Op 3 januari 1847 vertrok de 12-jarige Cornelis per barkschip naar Nederland, alwaar hij na acht (!) maanden in Den Helder aankwam.
Na eerst een kostschool bezocht te hebben, kwam hij vervolgens op het gymnasium te Breda en werd hij op 15 augustus 1853 aangesteld als kwekeling 3e klasse bij 's Rijks Kweekschool voor Militaire Geneeskundigen te Utrecht.

afb. 1. Generaal-arts De Mooy.

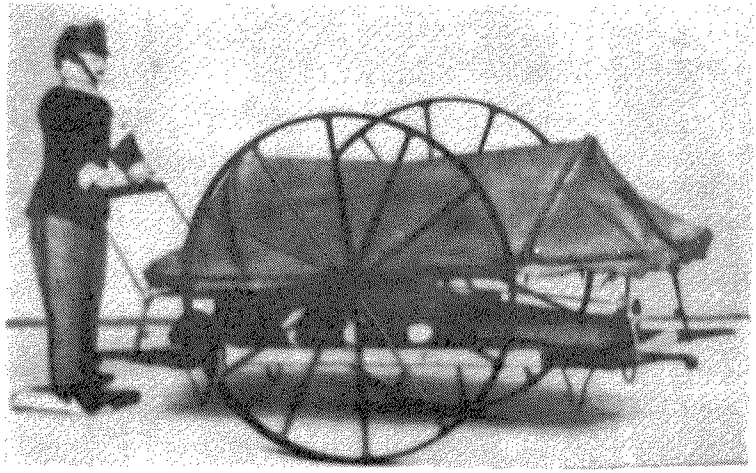

afb. 2. De raderbaar De Mooy.

Na met succes de Rijks Kweekschool doorlopen te hebben, werd hij op 31 juli 1857 bevorderd tot officier van gezondheid 3e klasse en achtereenvolgens tewerkgesteld bij de ziekeninrichtingen te Gouda, Haarlem, Maastricht, de Normaal Schietschool en het Militair Hospitaal te 's-Gravenhage.
Als officier van gezondheid 2e klasse deed hij in 1862 te Haarlem zijn eerste uitvindingen, een buigbare slokdarmtang en een kogeltang.
Overgeplaatst naar Maastricht construeerde hij, tussen 1866 en 1870, de raderbaar en het raderstel, welke tot 1940 in gebruik bleven bij de Koninklijke Landmacht; een veldkiezen- en tandentang, draadvoerders en hechtingnaalden, alsmede een automatische trepaanboor.
Op 17 juni 1873 werd hij door Koning Willem III benoemd tot Ridder in de Orde van de Eikenkroon.
Toen luitenant-generaal van Swieten in 1873 twaalf raderbaren voor het KNIL had meegenomen vroeg dr. De Mooy overplaatsing aan naar het KNIL, om zodoende de mogelijkheid te hebben zijn uitvinding in de praktijk te begeleiden.
Op 6 december 1873 werd hem het officiersdienstkruis verleend.
Na overplaatsing naar Soerabaya hield hij zich in 1875 bezig met de constructie van draagbaren en uit bamboe vervaardigde barakken, welke later tijdens expeditiën in Atjeh gebruikt werden.
In 1876 construeerde hij te Tebing-Tinggi zijn rotanverbanden, welke door zijn collegae, uit jaloezie (?), ongunstig beoordeeld werden. Hierop vroeg hij overplaatsing aan naar Atjeh om daar, in persoon, de bruikbaarheid van zijn verbanden op het slagveld te bewijzen.
Op 10 januari 1877 werd hij benoemd tot lid van de Académie Nationale.
In een brief d. d. 23 juni 1877 aan de Legercommandant bood hij aan, de rotan-transportverbanden te onderwerpen aan het oordeel van een geneeskundige commissie.
Bij gebleken geschiktheid kon deze uitvinding dan door het Ministerie afgekocht worden en de afkoopsom zou ter beschikking gesteld worden van hen: 'die door de oorlog tegen Atjeh gebrekkig of hulpbehoevend waren geworden'.
Het antwoord van het Departement van Oorlog d. d. 10 juli 1877, no. 2477/72, Afdeeling VI. Militaire Geneeskundige Dienst, ondertekend door de kolonel Bekking luidde als volgt: 'Uw verzoek, zoals het daar ligt, is voor geen inwilliging vatbaar. Is het u werkelijk ernst, om in het belang der lijdende mensheid werkzaam te zijn, dan behoort zulks te geschieden zonder 'nevenbedoelingen', etc.'
Dit antwoord is voor dr. De Mooy een grote schok geweest en zijn gehele leven heeft hij zich fel tegen deze aantijging teweergesteld.
Dr. De Mooy bood zich in 1878 wederom vrijwillig aan diverse expeditiën in Atjeh te volgen, waarbij hij zijn geneeskundige taak onder hevig vijandelijk vuur uitoefende.
Op 13 juni 1879 werd hem hiervoor, bij K. B. no. 18 een Eervolle Vermelding verleend: 'terzake van zijn gedrag in Atjeh van 6 - 24 mei 1878', tevens werd hij onderscheiden met het Ereteken voor Belangrijke Krijgsbedrijven met de gesp 'Atjeh' 1873-1880'.
Dat de rotan-verbanden in de praktijk uitstekend voldeden, blijkt uit een brief van de Chef Geneeskundige Dienst der Expeditionaire Colonne dr. van Riemsdijk, die op 31 december 1878 het volgende schreef: 'Over die verbanden bestaat maar één oordeel; ze zijn niet alleen te velde, maar ook in de ziekeninrichtingen, van onschatbare waarde'.

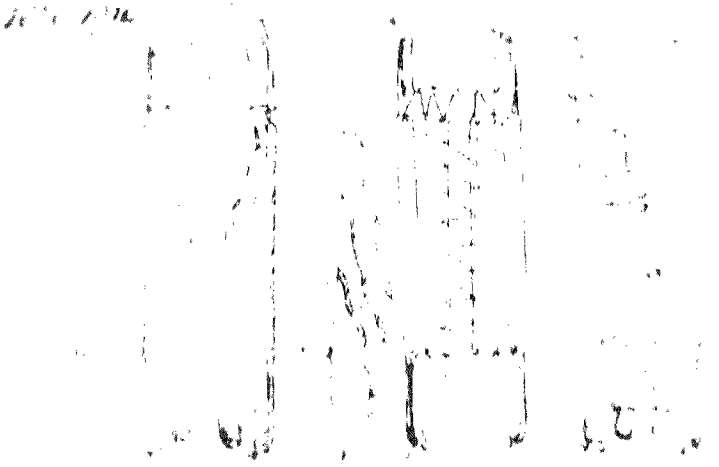

afb. 3. Het stalen ziekenraam De Mooy.

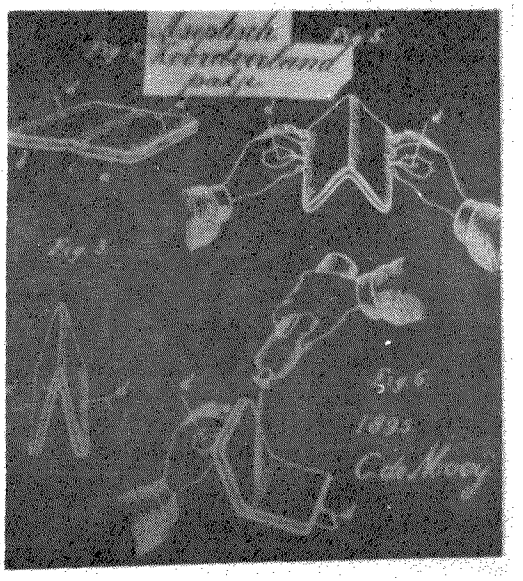

afb. 4. Het aseptisch Koordverbandpakje.

Op 1 april 1879 keerde dr. De Mooy met zijn echtgenote op eigen verzoek terug naar Nederland en werd hij geplaatst te Amsterdam.
Na zijn overplaatsing naar Utrecht construeerde hij aldaar in 1884 zijn antiseptische verbandpakjes en werd hij op 18 april 1885 bevorderd tot majoor-titulair.
Zijn bevordering tot dirigerend officier van gezondheid 3e klas volgde op 22 juni 1886, alsmede zijn plaatsing als Chef van het Militair Hospitaal te Deventer.
In 1888 werd hij benoemd tot Chef van het Militair Hospitaal te Amersfoort en op 26 april 1888 volgde zijn bevordering tot dirigerend officier van gezondheid 2e klasse.
In Amersfoort was hij in de gelegenheid met enige officieren van gezondheid zijn raderbaar en raderstel op ongelijk terrein te beproeven.
Op 10 mei 1889 werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.
Op 1 mei 1891 werd dr. De Mooy gepensioneerd onder toekenning van de rang van dirigerend officier van gezondheid 1e klas.
Tijdens zijn pensionering ging hij door met zijn uitvindingen.
In 1892 construeerde hij de 'Portatieve Pyramide Tent', de 'Hoepeltent' en de 'Gibustent', welke gebruikt werden tijdens de Transvaal-oorlog en de Balkanoorlog.
In hetzelfde jaar kwam hij met het plan, Rode Kruis speur- en trekhonden te gebruiken ter vervanging van paarden, voor het opsporen en vervoeren van gewonden in raderbaren.
Van 1894-1904 was dr. De Mooy lid van het Hoofdcomité van het Nederlandsche Rode Kruis.
In het jaar 1895 kwam het idee van een slagveldverlichting, de 'Paralux' en het aseptisch koordverband, de voorloper van het nog steeds in gebruik zijnde snelverband, de verbanddoos dr. De Mooy, het laarzen-mes etc.
Op 28 november 1900 werd dr. De Mooy door het Genootschap ter Bevordering van Natuur - genees- en Heelkunde onderscheiden met de gouden Tilanusmedaille.
In 1902 kwam het idee, de Rode Kruis-vlaggen te vervangen door Rode Kruis-platen, omdat de vlaggen niet altijd goed zichtbaar waren.
In hetzelfde jaar ontstond het ziekenraam 'De Mooy', een stalen raam, dat het mogelijk maakte patiënten in verticale of schuine houding langs steile trappen en door nauwe bochtige gangen te vervoeren of hen uit huizen en torens te laten zakken.
In 1905 verbeterde hij een uit Duitsland ingevoerde ziekenauto van de fabrikant Gottfried Hagen te Keulen op zodanige wijze, dat deze verbetering door de fabrikant werd overgenomen.
Als logisch gevolg op het ziekenraam kwam in 1909 de aluminium sleepbrancard, waarmee gewonden uit nauwe schachten en in verticale of horizontale richting uit de mijnen gehaald konden worden.
In 1910 het idee van inwendig verlichte 'ballons captifs', bedoeld om 's nachts geneeskundige inrichtingen kenbaar te maken, terwijl dr. De Mooy in het zelfde jaar reeds zijn vooruitziende blik gericht hield op het gebruik van tanks, luchtballonnen, Zeppelins en vliegtuigen t.b.v. het gewonden transport.
Op 7 juni 1905 werd dr. Mooy bij K.B. no. 115 benoemd tot Ridder in de Militaire Willems Orde, met intrekking van de eerder verleende Eervolle Vermelding.
Op 25 maart 1911 werd hij onderscheiden met de Medaille van het Roode Kruis,
zijn bevordering tot generaal majoor titulair volgde op 27 augustus 1912, (K.B. no. 40).

Op 31 mei 1916 werd hij op voordracht van de korps-commandant onderscheiden met het Kruis van Verdienste van het Nederlandsche Roode Kruis, op 6 maart 1924 benoemd tot Erelid van de Nederlandse Vereniging E.H.B.O., op 20 juni 1924 tot Erelid van het Nederlandsche Roode Kruis en op 30 april 1924 tot Commandeur in het Legioen van Eer.
Dr. de Mooy was verder begiftigd met de Médaille du Mérite in zilver, lid van de Société de Chrirurgie de Paris, Membre Correspondant de l'Académie de Médecine de Belgique, Membre de la Société de Médecine de Tirlemont, Président Honoraire de l'Académie Nationale Agricole, Manufacturière et Commerciale de Paris, Ere lid van de Vereniging van Ridders van de Militaire Willems Orde, Ere-lid van de Nederlandse Vereniging van Spoorwegartsen, Ere-lid van de Militair Geneeskundige Vereniging, Ere-lid van het Ziekenhuiswezen.
Hij behaalde op diverse tentoonstellingen: een ere-kruis, drie ere-diploma's, vijf gouden en drie zilveren medailles.
De voor het merendeel door dr. De Mooy zelf vervaardigde modellen op 1/10 van de ware grootte, alsmede instrumenten welke hij inzond naar tentoonstellingen en zijn archief, bevinden zich thans in de 'Historische Verzameling Militair geneeskundige dienst Koninklijke Landmacht' in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort.
Op 20 juni 1926 overleed te 's-Gravenhage een arts, die zich ten volle gegeven had aan zijn devies: 'LABOR OMNIA VINCIT'.

Geraadpleegde bronnen: Archief dr. De Mooy
'Eigen Haard' d. d. 7 maart 1914.

Poerworedjo, 11 december 1847.

-.-.- 'Lieve jongen, is het waar, - -.-.-
Ruilt gij Poerworejo's dreven
En Uw zorgloos kinderleven,
Voor een leven vol gevaar?
Gaat ge uwe ouders stout verlaten,
Laat ge Uw moeder zoo alleen, -
Kan geen moedertraan meer baten . . . .
Jongen, hebt ge een hart van steen?
Wat toch drijft U van ons heen?
Nauwelijks waart ge een drietal jaren,
Toen ge Holland zijt ontvaren; -
En nu trekt ge opnieuw er heen!
zeg - verveelt u 't nassi-eten,
En het leven hier geleid; -
Zijt ge op 't klapperland gebeten . . . .
Roervink, zwaluw daar ge zijt?
Weet ge bij het vurig haken,
Dat uw hart en ziel vervult,

Wat ge in Nederland zult smaken . . . .
Wat ge ginder vinden zult?
O, ge zult er vreugde vinden . . . .
Juicht Uw hart in 't blij verschiet -
Levenheil, getrouwe vrinden;
Maar . . . . gij vindt Uw moeder niet
Slechts op vreemden zult ge staren,
Vreemden slechts staan om U heen, -
Maar, aan 's vaders zorg ontvaren,
Jongen, staat ge altijd alléén!
Zeg, voor 't laatst . . . . zeg, meen je 't goed
Kan geen moedertraan meer baten,
Om het je uit het hoofd te praten . . . .
Jongen, weet je wat je doet?
Ja? - Welaan - 't is tot uw best;
Koste u 't afscheid droevig weenen,
Keesje, trek bemoedigd henen
Naar 't u onbekend gewest.
Reis gelukkig en tevreden
Over bergen, land en zee;
Neem, ten schild voor tegenheden,
Onze beste wensen mee; -
Denk aan allen die u minden,
Als de wind het zeil ontplooit,
Denk aan de overzeesche vrinden, -
En vergeet Uw ouders nooit!
Loon hun zorg door trouw te schrijven;
Geef hun blijken van uw vlijt;
Toon, door goed en braaf te blijven,
Dat ge een dank'bre jongen zijt!
Tracht naar kennis, volg de wetten
Van getrouwheid, deugd en eer;
En kom eens met epauletten,
Knevels en diploma's weer.
Dat geen storm uw reis beroere,
Heilrijk zij uw levenslot;
Zacht zij 't windje dat u voere -
Lieve jongen, reis met God!'

-.-.-

-.-.-

CORNELIS DE MOOIJ

Geboren te Middelburg	10 maart	1834
Kwekeling 3e klasse bij 's Rijkskweekschool voor militaire geneeskundigen te Utrecht	03 augustus	1853
Kwekeling 2e klasse	31 juli	1855
Kwekeling 1e klasse	08 augustus	1856
Officier van gezondheid 3e klasse	31 juli	1857
idem 2e klasse	19 october	1862
idem 1e klasse	03 maart	1874
Werkzaam bij de ziekeninrichtingen te Gouda, Haarlem, Maastricht, bij de Normaal Schietschool en bij het hospitaal te 's Gravenhage	1860 tot 1874	
Gedetacheerd bij het Leger in Indië voor vijf jaren en derwaarts vertrokken met het stoomschip 'Conrad'	11 mei	1874
na aankomst in Indië geplaatst bij de militaire hospitalen te Weltevreden, Soerabaja, Palembang, nogmaals te Weltevreden en op 04 januari 1878 bij de geneeskundige dienst in Atjeh.		
Op verzoek toegestaan naar Nederland terug te keren en met de 'Prins Hendrik' naar Nederland vertrokken	19 april	1879
majoor titulair	18 april	1885
Dirigerend Officier van Gezondheid 3e klasse	22 juni	1886
idem 2e klasse	26 april	1888
gepensioneerd onder toekenning van de rang van Dirigerend Officier van Gezondheid 1e klasse	01 mei	1891
Generaal-majoor titulair (K.B. no. 40)	27 augustus	1912
Luitenant-generaal titulair (K.B. no. 8)	10 maart	1924
Krijgsverrichtingen tegen Atjeh	1878 en 1879	
Officiersdienstkruis	06 december	1873
Ridder Eikenkroon	17 juni	1873
Lid Académie Nationale	10 januari	1877

Eervol vermeld terzake van zijn gedrag gedurende de operatiën in het Ghigensche (Atjeh) van 6 - 24 mei 1878, K.B. no. 18	13 juni	1879
Ereteken voor belangrijke krijgsbedrijven met gesp 'Atjeh 1873 - 1880'		
Ridder Nederlandsche Leeuw	10 mei	1889
Gouden Tilanus Medaille	28 november	1900
Ridder 4e klasse Militaire Willems Orde, met intrekking van de toegekende eervolle vermelding, K.B. 115	07 juni	1905
Medaille van het Roode Kruis	25 maart	1911
Kruis van Verdienste Nederlandsche Roode Kruis	31 mei	1916
Erelid Nederlandse Vereniging E.H.B.O.	06 maart	1924
Commandeur Legioen van Eer	30 april	1924
Overleden te 's-Gravenhage	20 juni	1926

LEDENWERVING

ONDERGETEKENDE: .....

NAAM EN VOORLETTERS: .....

ADRES: .....

WOONPLAATS: .....

Geeft zich op als lid van de Nederlandse Vereniging ter Beoefening van de Militaire Historie.

DATUM: .....

ONDERTEKENING:

.....

LITERATUURLIJST

BEL, I. van

De ring van Takoe'ang; het verslag van twee Nederlandse marinemensen die op hun vlucht voor de Japanse bezetters van 1942 tot 1945 temidden van de Dajaks op Borneo leefden;
Utrecht, Bruna, 1974. 302 blzn.

BLONDEL, M.

Oorlog en herstel in Noord-Limburg, 1940-1950 een herinnering in foto's;
3e herziene druk.
Venlo, Dagblad voor Noord-Limburg, 1975;
239 blzn., foto's met tekst. 4°.

BONEBAKKER, J.W.

Twee verdienstelijke officieren N. Bosboom en C.J. Snijders;
Nieuwkoop, Heuff, 1974. 101 blzn.

EZENDAM, G.H.

Pluizen op de hand van God.
Het historische verhaal van de heldendaden van een groepje bikkelharde mannen op Oost-Sumatra tijdens W.O. II;
De Bilt, De Fontein, 1975. 303 blzn.
(attentie - fiction!).

GENERAAL WINKELMAN: een groot Nederlander;

toespraak gehouden door prof. dr. L. de Jong, directeur van het Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie, bij de onthulling van het borstbeeld van Generaal Winkelman in de 'Generaal Winkelman-kazerne' te Nunspeet op 30 october 1973;
art. in 'Ons Leger', 58e jaargang (1974), nr. 1, blz. 6/7

HARTMAN, T. en R. HUNT

De Tweede Wereldoorlog in kleur;
gefotografeerd voor de Duitse propagandamachine;
uit het Engels vertaald;
Bussum, Fibula-van Dishoeck, 1975;
ongep. blz. foto's met tekst.

HESHUSIUS, C.A.

De dag dat de keizer sprak . . . . .
15 augustus 1945: Japan capituleert;
art. in 'Legerkoerier', 25e jaargang (1975), aug./sept., blz. 8-15.

LANGE, H. de

Het moderne oorlogssysteem en de vrede;
Bloemendaal, Nelissen, (1975). 142 blzn. (Procesmateriaal) + lit. opg.

REYNOLDS, C. G.

Commands of the sea; the history and strategy of maritime empires;
New York, Morrow, 1974; XXX, 642 blzn., krtn.

ROHWER, J. and G. HUMMELCHEN

Chronology of the war at sea, 1939-1945;
transl. from the German by D. Masters;
London, Allan, 1972/'74. 3 vols.

ROOSBROECK, R. van

Willem de Zwijger; Graaf van Nassau, Prins van Oranje; een kroniek en een epiloog;
Den Haag enz., Gaade, 1974; 491 blzn., geïll.

SMEDES, J. J.

De Nieuwe- of Langakkerschans;
Geschiedenis van een vesting, grensdorp en zeehaven aan en van de Dollard;
Zaltbommel, Europese Bibliotheek;
8o. 303 blzn. met afbn.

VLIET, A. L. J. van
Korea: De onbesliste strijd;
art. in 'Legerkoerier', 25e jaargang (1975), oktober, blz. 10-17, vervolgd in novembernummer, blz. 10-15.

VROMANS, A. G.

Kaigun no taisa; de Nederlandse marine-officieren van de bijzondere groep krijgsgevangenen in Japanse handen;
Amstelveen, 1975. 46 blzn.

WIDJANARKO, B. S.

The devious dalang;
Sukarno and the so-called Untung-putsch; verbatim testimony of Colonel Widjanarko on the october 1965 purge of the Indonesian General Staf; ed. by R. S. KARNI;
The Hague, Interdoc, 1974. XI, 410 blzn.

WIJNEN, H. A. van
Van de macht des konings; de kroon kan geen kwaad doen; mythe en werkelijkheid van de constitutionele monarchie;
Amsterdam, Contact, (1975). 304 blzn., geïll. + lit. opg.

De WIEG van Nederlands luchtvaart heeft in Soesterberg gestaan; oude verhalen van Nederlandse militaire luchtvaart 1912 - 1940;
Breda, uitg. Brabantia Nostra, 1974. 175 blzn. geïll.
Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van de 20ste reünie van oud-Soesterbergers 7 juli 1974, geschreven door hen die het beleefden 1912-1940.

WIENER, F.
Die Armeen der NATO-Staaten; München, Lehmanns Verlag, 1974, 576 blzn., geïll.
Taschenbuch der Landstreitkräfte; Bd. 1.

WIENER, F.
Die Armeen der Warschauer-Pakt-Staaten;
München, Lehmanns Verlag, 1974. 416 blzn. geïll.
Taschenbuch der Landstreitkräfte; Bd. 2.

REÜNIE S.V.O.B.A. 1926 - 1927

De aspirant-officieren van de cursus 1926/1927 aan de S.V.O.B.A. te Ede houden omstreeks september 1976 een reünie.

Deelnemers worden verzocht te schrijven aan:

tel.:

Dr. M. RUTGERS van der LOEFF - Patrijslaan 3 - HUIZEN (N.H.)* 02152-54015

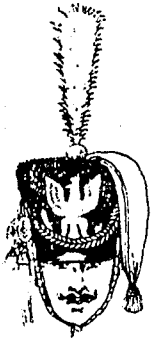

Akkerman

CREATIEF CENTRUM
PASSAGE 36 DEN HAAG TEL. 070-46.68.31

DE SPECIAALZAAK VOOR CREATIEVE MENSEN

KUNSTSCHILDERSMATERIALEN ·
MACRAMÉ · EMAILLEEROVENS ·
KRALENHOEK · KLEI SOORTEN
EN ONZE SPECIALE AFDELING MODELBOUW

DEALER „TRADITION" MODEL SOLDATEN

CORRESPONDENTEN:

(3) 'UNIFORMKUNDE'
o.l.v. Dr. F.G. de Wilde, Jan Steenlaan 62, Naarden.

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN'
o.l.v. H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, Venray.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN'
o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, Bussum en
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 's-Gravenhage .

(6A) 'GESCHUT TOT 1850' o.l.v. A.F. Lancker , Grote Spie 347, Breda.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK'
o.l.v. Mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 's-Gravenhage.

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE)
o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, Breda.

(10) 'NAPOLEONTICA'
o.l.v. Prof. Dr. H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, Heelsum.

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG'
o.l.v. J.H.M. Berlemon, J.F. Kennedylaan 50, Leiden.

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN'
o.l.v. A.J. Weekenstroo, Heerenstraat 9-11, Buren.

(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN'
o.l.v. Stichting voor Banistiek en Heraldiek, 'Huize Midgaard', Aan de Brink, Muiderberg.

(14) 'EERSTE WERELDOORLOG'
o.l.v. Drs. J.C. van Dijk, Grifthorst 16, Leusden - C.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE'
o.l.v. Ir. Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 57, Haarlem.

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE'
o.l.v. L. Verhoeff, Gevers Deynootweg 50, Scheveningen.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS'
o.l.v. M.C. van der Hoog, Beukenlaan 3, Nijkerk, J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, Heemstede.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT'
o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, Gouda en P.C. Boer, Waterklaver 2, Gouda.

(20) 'KNIL'
o.l.v. W.R. van der Weide, Velperweg 147, Arnhem.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'
(6) 'WAPENS en MUNITIE'
(9) 'Maritieme Geschiedenis'
(15) 'Koninklijke Marine'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'

*** De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.